

Узнікненне бібліяграфічнага краязнаўства

У XVIII ст. упершыню пачалі стварацца краязнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы, прысвечаныя населеным пунктам, адміністрацыйна-тэрытарыяльным адзінкам, фізіка-геаграфічным аб'ектам Літвы-Беларусі. У кантэкст новых ведаў інтэграліся раней задакументаваныя звесткі, што дазваляла карыстальнікам «аглядаць» распрацаванасць пытання і весці пошук тых ці іншых дакументаў або іх сукупнасцяў. Складальнікамі былі вучоныя, якія паходзілі з літоўска-беларускіх зямель, а некаторыя з Польшчы.

Сярод даведачных выданняў шырокае распаўсюджанне атрымалі гербоўнікі шляхты. Так, у лепшым з іх «Карона Польская пры залатой вольнасці...», які склаў манах езуіт Каспар Нясецкі — ёсць спісы літаратуры, прысвечаныя ўсім беларускім ваяводствам, уніяцкім і каталіцкім біскупствам на беларускіх землях, а таксама спісы біябібліяграфічнага характару аб ваяводствах і кашталянах. Цікава, што ў бібліяграфічных апісаннях Нясецкі, як правіла, называў аўтара, артыкул заканадаўчага дакумента, але не заўжды прыводзіў назву. Напрыклад, называючы прозвішчы аўтараў, якія пісалі аб віцебскім ваяводзе Станіславе Кішку, і адзначаючы дакладныя старонкі, дзе былі змешчаныя звесткі пра яго, складальнік не назваў

Геаграфічныя і прыродазнаўчыя апісанні і даследаванні беларускіх рэгіёнаў

творы. З аднаго боку, кола літаратурных крыніцаў у тэме было параўнальна вузкім і добра адукаваныя людзі ведалі ўсе асноўныя крыніцы. Такі метадычны прыём выкарыстоўваўся пэўны час і ў заходне-еўрапейскай бібліяграфічнай практыцы. Але з другога боку К. Нясецкі на ўласным вопыце ўжо ацаніў, наколькі важнымі былі дакладнасць і паўната бібліяграфічных дадзеных.

Краязнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы ўключаліся ў польскамоўныя выданні Статута 1588 г., якія выходзілі ў XVII — XVIII стст. У выданні 1619 г. у друкарні Мамонічаў па загадзе канцлера Сапегі юрыст Гаўлавіцкі падзяліў артыкулы на параграфы і пад кожным артыкулам падаў звесткі аб сеймавых канстытуцыях, а юрыст С. Галонска склаў рээстр — прадметны паказальнік. Прадметныя паказальнікі, складзеныя С. Галонскай, уключаліся ва ўсе наступныя польскамоўныя выданні Статута 1588 г. У гэтых паказальніках былі рубрыкі, прысвечаныя асобным тэрытарыяльным аб'ектам Беларусі.

Да ліку рэдкіх яшчэ краязнаўчых кніг з выдатным бібліяграфічным афармленнем належалі тры базыльянскага святара Ігната Сцябельскага, прысвечаныя гісторыі хрысціянства ў Полацку («Два вялікія светачы на гарызонце Полацкім...»), «Храналогія...») і інш. У першай з іх аўтар змясціў грунтоўны спіс «Апісанне значнейшых аўтараў і кніг іх», ёмістыя пад-

радкавыя і ўнутрытэкставыя бібліяграфічныя спасылкі, «рэгістр асобаў і прадметаў».

Несамастойныя бібліяграфічныя матэрыялы, прысвечаныя літоўска-беларускім землям, выкарыстоўваліся і іншымі аўтарамі навуковых прац. Звычайна яны ўключаліся ў даследаванні, дзе рэгіянальны матэрыял адлюстроўваўся разам з матэрыялам аб Рэчы Паспалітай.

Бібліяграфічнае краязнаўства, якое спадарожнічала навуковай працы, у гэты перыяд яшчэ не пранікла ў сферу бібліятэк. Зараджэнне і развіццё краязнаўства ў перыяд ВКЛ было заканамерным вынікам развіцця дзяржаўных і нацыянальных працэсаў, высокай маральнай каштоўнасці такіх паняццяў, як Айчына, гонар, род, сям'я, шляхецтва. Развіццё адукацыі, навукі, бібліятэчнай справы стварыла ўмовы для даследчай краязнаўчай працы. Першапачатковы этап краязнаўства дазваляе выявіць зараджэнне аматарскага і навуковага краязнаўства, краязнаўства ў адукацыйнай сістэме. Краязнаўчыя звесткі і веды распаўсюджваліся вусна і пісьмова, пры чым дакументаванне, стварэнне рукапісных і друкаваных матэрыялаў найперш спрыяла назапашванню і трансляцыі будучым пакаленням краязнаўчых ведаў.

Валянціна САТАВА
(Працяг будзе)